

**NOFILOLOGIK SOHALARGA IXTISOSLASHGAN OLIY TA'LIM
MUASSASALARI O'QUV JARAYONIDA O'ZBEK TILINI DAVLAT TILI
SIFATIDA QO'LLANILISHI MUAMMOLARI**

Abdulxayrov B.X.

*Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti, O'zbek va xorijiy
tillar kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari nomzodi (Phd)*

Annotatsiya. Mazkur maqolada texnika sohaslariga ixtisoslashgan Oliy ta'lim muassasalarida o'zbek tilini davlat tili sifatida o'qitishdagi muammolarni tahlil qilib, ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: davlat tili, nofilologik terminologiya, texnik fanlar.

Kirish

O'zbek tili O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida davlat tili sifatida mustahkamlangan. Har bir soha, shu jumladan, texnika va ilm-fan sohalari ham o'z tilini rivojlantirish, davlat tili sifatida o'qitish va uning ilmiy, texnik va madaniy imkoniyatlarini kengaytirishni talab qiladi. Aytish mumkinki, nofilologik sohalarga ixtisoslashgan Oliy ta'lim muassasalarida o'zbek tilining o'qitilishi va uning ilmiy-texnikaviy sohalardagi o'rni, ta'lim tizimining rivojlanishiga bevosita ta'sir etadi. Biroq, bu sohada hali ham bir qator muammolar mavjud bo'lib, ular o'zbek tilining ta'lim jarayonidagi o'rnini topishiga to'siq bo'lmoqda.

O'zbek tilini nofilologik ta'lim sohaslariga oid yo'nalishlarda qo'llanilishi muammolari quyidagilardan iborat:

1. O'zbek tilidagi texnik terminologiyaning yetishmasligi:

Texnika va ilmiy sohalarda keng tarqalgan terminologiyalar, asosan, ingliz tilida shakllangan. Ko'plab texnik bilimlar va ilmiy yutuqlar ingliz tilida ishlab chiqilgan va ularni o'zbek tiliga to'g'ri va aniq tarjima qilishda qiyinchiliklar mavjud. O'zbek tilida texnik terminologiyaning rivojlanmaganligi, universitetlarda darsliklar va o'quv qo'llanmalari mavjud emasligi, o'qituvchilarni va talabalarni muammolarga duchor qilmoqda.

O'zbek tilida texnik sohalarga oid tushunchalar, atamalar va terminlarning noaniqligi ta'lim jarayonida o'quvchilarni va ilmiy xodimlarni chalkashtirib yuboradi. Shuning uchun, texnika sohaslarida o'zbek tilining o'ziga xos ilmiy va amaliy rolini to'liq bajara olishiga to'sqinlik qiladigan muammo mavjud.

2. Darsliklar va o'quv qo'llanmalarining yetishmasligi:

O'zbek tilida texnika sohaslariga ixtisoslashgan darsliklar va qo'llanmalarining yetishmasligi ham katta muammo hisoblanadi. Ko'plab texnik fanlar bo'yicha faqatgina ingliz yoki rus tilidagi adabiyotlar mavjud, o'zbek tilidagi materiallar esa juda kam. Ushbu vaziyat, o'zbek tilida ta'lim olishni istagan talabalar uchun qiyinchiliklar tug'diradi va

ularning ilmiy ishlanmalar va yangi texnologiyalarni o'zbek tilida o'zlashtirish imkoniyatlarini cheklaydi.

Shuningdek, O'zbekistondagi Oliy ta'lim muassasalarida o'zbek tilida texnikaga oid yangi darslik va qo'llanmalar yaratish uchun yetarlicha ilmiy-texnik xodimlar yo'qligi ham bu muammoning asosiy sababi hisoblanadi.

3. O'qituvchilarning malakasining yetishmasligi:

Shuningdek, texnika sohalarida ishlaydigan o'qituvchilarning o'zbek tilida samarali dars o'tish uchun yetarlicha malakaga ega bo'lmasligi muammosi ham mavjud. Ko'plab o'qituvchilar o'z sohalasri bo'yicha rus va ingliz tilida bilim olishgan, shu sababli o'zbek tilida ta'lim berishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Shuningdek, texnik sohalarda o'qituvchilarning metodologik bilimlari ham aksariyat hollarda zamonaviy pedagogik uslublarga mos kelmaydi.

Bunday o'qituvchilar o'zbek tilida kompleks texnik va ilmiy tushunchalarni talabalarga yetkazishda qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa talabalarning ilmiy texnik bilimlarni to'g'ri o'zlashtirishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

4. Ilmiy muloqot va xalqaro aloqalarning cheklanganligi:

Texnika sohalarida ilmiy va amaliy muloqot ko'pincha ingliz tilida amalga oshiriladi. Ko'plab xalqaro ilmiy jurnallar, konferensiyalar va seminarlar ingliz tilida o'tkaziladi, bu esa o'zbek tilining texnika va ilm-fan sohasidagi global aloqalarda qatnashish imkoniyatlarini cheklaydi. Buning natijasida, o'zbek tilida olib borilgan ilmiy izlanishlar va texnik rivojlanishlar xalqaro miqyosda keng tarqalmasligi mumkin.

Bundan tashqari, o'zbek tilidagi ilmiy jurnallar va maqolalar hali ham xalqaro ilmiy doiralarda yetarlicha tanilmagan. Bu holat o'zbek tilining global ilmiy-texnik muloqotdagi o'rnini pasaytiradi.

5. Ta'limni xalqaro standartlarga moslashtirish muammolari:

O'zbekistonda texnika sohalaridagi ta'lim tizimi ko'pincha xalqaro miqyosdagi talablar va standartlarga moslashtirilmagan. O'qitish tizimi va o'quv dasturlari ko'pincha faqatgina milliy ehtiyojlarga mos keladi, xalqaro ilmiy va texnik me'yorlarga javob bermaydi. Shu sababli, o'qituvchilar va talabalar zamonaviy texnologiyalar va global ilmiy yutuqlardan ortda qolishadi.

Shu bilan birga, ta'lim muassasalarida ingliz tilining keng qo'llanilishi, ayniqsa, texnika sohalarida o'zbek tilining ikkinchi darajaga tushishiga olib kelmoqda. Texnika va ilmiy sohalardagi o'quv materiallarini ingliz tilida taqdim etish talabalar uchun cheklovlar yaratadi.

Muammolarni bartaraf etish yo'llari:

1. Texnik terminologiyani rivojlantirish:

O'zbek tilida texnik sohalarga oid to'g'ri va aniq terminologiyalarni ishlab chiqish zarur. Bu jarayonda tilshunoslar, ilmiy xodimlar, o'qituvchilar va mutaxassislar birgalikda ishlashlari kerak. O'zbek tilida texnik atamalarni standartlashtirish va ularni ta'lim

jarayonida keng qo'llash, ilmiy va texnik sohalarda o'zbek tilining samarali ishlatilishiga yordam beradi.

2. Darsliklar va o'quv qo'llanmalarni ishlab chiqish:

Texnika sohasiga ixtisoslashgan yangi darsliklar va o'quv qo'llanmalarini ishlab chiqish va ularni zamonaviy talablarga moslashtirish zarur. O'zbek tilida tayyorlangan darsliklar nafaqat universitet o'qituvchilari, balki talabalar uchun ham samarali va tushunarli bo'lishi kerak. Bu jarayon davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi, ilmiy xodimlar va mutaxassislarining say'-harakatlari bilan amalga oshirilishi kerak.

3. O'qituvchilarning malakasini oshirish:

Texnika sohasida o'qituvchilarning o'zbek tilida samarali ta'lim berish uchun maxsus kurslar, treninglar va seminarlarga ehtiyoj bor. O'qituvchilarni metodologik va tilshunoslik jihatidan malakasini oshirish, zamonaviy pedagogik uslublarni o'rgatish va o'zbek tilida ilmiy materiallarni taqdim etish ko'nikmalarini rivojlantirish kerak.

4. Ilmiy muloqotni rivojlantirish:

O'zbek tilida ilmiy va texnikaviy muloqotni rivojlantirish uchun ilmiy konferensiyalar, seminarlar va ma'ruzalar o'tkazish zarur. O'zbek tilida chiqadigan ilmiy jurnallarni yaratish va ularni xalqaro ilmiy hamjamiyatga taqdim etish orqali ilmiy aloqalarni kuchaytirish mumkin. Bu o'zbek tilining global ilmiy hamjamiyatdagi o'rnini oshiradi.

Xulosa:

Texnika sohasiga ixtisoslashgan Oliy ta'lim muassasalarida o'zbek tilini davlat tili sifatida o'qitishning samarali amalga oshirilishi uchun bir qator islohotlar va qo'llab-quvvatlashlar zarur. Darsliklar va ilmiy materiallar ishlab chiqish, o'zbek tilidagi texnik terminologiyani rivojlantirish, o'qituvchilarning malakasini oshirish va ilmiy muloqotni kengaytirish orqali o'zbek tilining ilmiy-texnikaviy sohalardagi o'rnini kuchaytirish mumkin. Bu nafaqat o'zbek tilining rivojlanishiga, balki global ilm-fan va texnologiya rivojiga hissa qo'shadi.

References:

- 1. Shukurov, B.** (2018). *O'zbekiston Respublikasida o'zbek tilini o'qitish tizimi: Muammolar va istiqbollar*. Tashkent: O'zbekiston universiteti nashriyoti.
- 2. Jumanioyozov, A.** (2021). *O'zbekiston oliy ta'lim tizimida o'zbek tilining ahamiyati*. Tashkent: Oliy o'quv yurtlari nashriyoti.
- 3. Ismoilov, U.** (2020). *Texnik terminologiyaning o'zbek tilida rivojlanishi*. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
- 4. Davronov, M.** (2019). *Texnika sohasida o'zbek tilini o'rganish va terminologiya*. Tashkent: Fan va texnologiya.
- 5. Xudoyberganov, A.** (2017). *Oliy ta'lim muassasalarida o'zbek tilini o'qitishning dolzarb masalalari*. Tashkent: Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti nashriyoti.
- 6. G'ulomov, R.** (2021). *O'zbek tilining oliy ta'limda o'rganilishi va o'qitilishi: Nazariy va amaliy yondashuvlar*. Tashkent: Oliy ta'lim va pedagogika.

